

DEMOCRÀCIA I PÀTRIA GRAN

GUIDO ZULETA IBARGÜEN

Fundalatin. Caracas. Veneçuela.

En aquestes ratlles s'hi presenta la visió bolivariana de la societat i la democràcia, i alguns plantejaments sobre la possibilitat de passar d'ua democràcia elitista a una democràcia de participació humana i ecològicament responsable. Es plantegen des d'una Veneçuela en transformació, que, amb encerts i errors, camina històricament per un èxode summament difícil però a l'hora esperançador.

1. Bolívar i la democràcia: El discurs d'Angostura.

En l'avenir històric de l'emancipació, probablement hi hagi dues influències molt rellevants en la visió de la societat que s'ha de construir. La més coneguda, la de Simón Bolívar, el qual assumint la perspectiva dels ideals republicans vinguts de l'Europa revolucionària, intenta crear un nou model possible i viable per als pobles naixents. D'aquesta visió de la societat possible en fa un esborrany en l'anomenat Discurs d'Angostura (15-2-1819), dirigit al Congrés de la Gran Colòmbia. El discurs ofereix un marc de referència del govern republicà, democràtic, amb el Congrés com a instància representativa, i en el qual, a més dels tres grans poders clàssics Executiu, Legislatiu i Judicial, proposa la constitució d'un Poder Moral com a impuls vers una formació i acció ciutadana. En acabar el discurs, el militar deixa pas a l'Estadista i assumeix que ha acabat la seva tasca i que el Congrés ha de començar la seva.

Molta d'aquesta temàtica es va tocar en la discussió massiva el 1999, que va originar la Constitució de la República Bolivariana de Veneçuela, a la qual, a més dels tres poders Executiu, Legislatiu i Judicial, s'hi afegeix un Poder Ciutadà que inclou la Fiscalia General, la Controlaria General i la Defensoria del Poble. Aquest Poder Ciutadà representa el Poder Moral Republicà com a intent de donar suport a una democràcia amb un contingut ètic transcendent.

2. Democràcia i tractats de lliure comerç

Després de la caiguda del mur de Berlín a finals dels anys 1990, amb la fi de la geopolítica predominantment basada en un món bipolar, la vigència del model neoliberal basat en la lliure competència va esdevenir especialment potent. La immensa distància històrica entre les elits nacionals i la població empobrida per una part i per altra la desigual potència econòmica comercial en les relacions amb l'exterior, van generar una situació en la qual la democràcia real resultava plenament vigent

per als grans grups de poder, entre ells els transnacionals, però pràcticament inexistent per a les grans majories.

La preeminència de la mercaderia en el tractament de l'orientació d'aquest estil de democràcia permet tractats de lliure comerç de mercaderies entre països econòmicament molt desiguals, però a la pràctica impedeix el pas de persones que busquen passar les fronteres per obtenir treball. La democràcia plantejada així s'inhibeix en la seva capacitat d'elegir i queda restringida a una elit econòmica.

3. Democràcia, drets humans i desenvolupament.

La desigualtat generada i la debilitat dels Estats davant l'impuls dels grans grups de poder, va generar un gran buit d'atenció als drets socials, polítics i culturals, drets ben importants per tal que la societat pugui exercir els drets polítics. Aquesta democràcia política amb exclusió social no va resultar viable. A Veneçuela va derivar en un dels esdeveniments de més impacte històric quan el 1989, se signava i s'aplicaven les primeres mesures de la Carta d'Intenció amb el Fons Monetari Internacional. La població empobrida va sortir a buscar els seus recursos i va ser reprimida per la força armada. Una qüestió que després va resultar una campanada d'avís a la consciència dels militars formats en el pensament boliviarià "maleït el soldat que dispari contra el seu poble".

A la democràcia política li cal assumir un criteri de defensa dels DDHH socials i culturals sense els quals la seva vigència resulta esporàdica. La democràcia necessària en aquests moments ha de tenir com a nord la defensa d'aquests drets per avançar no només vers el creixement econòmic sinó vers la qualitat de vida de la població.

4. Democràcia, globalització i recursos naturals.

El sistema neoliberal ha generat una sobreexplotació dels recursos naturals del planeta, i impactes tan greus que atempten contra la seva supervivència. La pluja àcida, l'escalfament global, la destrucció de la capa d'ozó, són en gran part causats per l'estil de creixement adoptat en nom de la llibertat de decisió sense restriccions. La seva màxima responsabilitat rau en els països industrialitzats. Des de la Cimera de la Terra, 1992, el concepte de Desenvolupament Sostenible intenta assumir un estil de desenvolupament que equilibri la producció conservacionista amb la qualitat de vida de la població,

la cura dels recursos naturals. Lamentablement, els acords a l'ONU com el protocol de Kyoto que serveixen per regular aquests aspectes no són ben vistos ni complerts pels governs dels països més contaminadors del planeta com el dels EUA. Països de gran desenvolupament humà com ara Suècia, Noruega, Dinamarca, sí que respecten i promouen aquests acords. La democràcia que perseguim a A.L. ha de dur a dins una gran responsabilitat sobre els recursos de la Creació.

5. Democràcia, participació i comunicació.

Des dels seus orígens la democràcia es concep com a govern del poble. Al principi no s'inclouen els esclaus ni les dones entre els votants. L'evolució del concepte democràtic avui demana tenir en compte l'ampliació de la participació en la presa de decisions que afecten la comunitat. Amb la tecnologia actual es poden aconseguir àmplies vies de comunicació per millorar la presa de decisions. La paraula ha de tenir aquella càrrega espiritual bíblica amb contingut ètic per permetre la vida de tothom. I la paraula restringida a causa de la propietat dels mitjans de difusió impedeix a la pràctica el dret a estar ben informat, necessari quan es prenen decisions comunes. Una democràcia amb responsabilitat participativa, ha d'aconseguir implantar eficaçment la comunicació com a servei públic. I li cal promoure espais de decisió al nivell comunitari més extens possible, per implantar models de planificació democràtica, èticament participatius, que permetin alhora un control social responsable.

6. Democràcia i integració econòmica.

Com a criteri d'integració econòmica, s'han promogut els tractats de lliure Comerç de les Amèriques o ALCA, com una forma de preservar una àrea geogràfica com un ring perquè hi competeixin nacions amb graus d'industrialització molt diferents. I en aquesta lliure competència s'hi posa a competir la primera potència econòmica del món amb països que no arriben ni a l'1% del seu producte intern brut, com ara Haití. En aquest context resulta una integració competitiva ben desigual i amb uns criteris que no tenen res a veure amb desenvolupament sostenible o humà. Una democràcia amb criteri de responsabilitat humana i social cal que es plantegi amb uns altres esquemes d'integració. La via d'integració inicial Llatinoamericana no només permet equilibrar la negociació en front de països i empreses multinacionals, sinó que canvia l'enfocament vers un criteri no de competència, sinó de solidaritat, per resoldre els grans problemes comuns, i amb responsabilitat davant dels immensos recursos estratègics de la creació, situats en aquest costat de l'hemisferi, així com respecte a les

cultures ancestrals. Com a alternativa a una globalització excloent, es planteja una via democràtica d'integració amb criteri de mundialització solidària.

7. Democràcia i integració social.

Els tractats d'integració basats en el lliure mercat es plantegen donant prioritat al comerç de mercaderies. Reconeixent que aquesta dimensió s'ha de tractar en termes realistes a cada país, la dimensió ètica democràtica dóna preferència a les persones i la seva qualitat de vida, sobre la mercaderia. D'aquí que no resulti ètica una integració amb aquest privilegi comercial. Es tracta de prioritzar democràticament la integració social com a orientació de la presa de decisions comunes entre els països. No serveix pas de res obrir mercats en zones excloses socialment, que més que capacitat de demanda allò que tenen són necessitats socials insatisfetes. La democràcia que s'ha de construir necessita plantejar-se èticament una dimensió integradora. D'aquí la importància de delinir sistemes de caràcter socialista democràtic que preservin la propietat privada i la llibertat amb criteris de justícia, responsabilitat social integradora i responsabilitat envers els béns de la creació.

8. Democràcia i seguretat.

La Constitució de Veneçuela, de 1999, inclou (art. 326) com a concepte de Seguretat de la Nació la corresponsabilitat entre l'Estat i la societat civil per donar compliment als principis d'independència, democràcia, igualtat, pau, llibertat, justícia, solidaritat, promoció i conservació ambiental i afirmació dels drets humans... sobre la base d'un desenvolupament sostenible i productiu de plena cobertura per a la comunitat nacional. Concepte totalment diferent a una orientació basada en hegemonies de poder. Per assumir un criteri corresponsable de seguretat que permeti combatre mals com la pobresa, l'exclusió o la inseguretat ambiental. A la democràcia responsable li cal assumir un criteri de seguretat que resulti coherent amb la defensa de la gent i dels seus mitjans de vida.

9. Vers una democràcia integradora i solidària

Per A.L. la democràcia que s'entrelluca com una aportació pròpia de segles de dominació és la que reverteix constructivament, després de segles de patiment en una aportació de ressorgiment constructiu, tolerant, responsable, pluricultural, solidari amb els dèbils, integrador i responsable amb els recursos de la creació. Capaç així d'oferir una aportació a tota la humanitat, per demostrar realment que és el Continent de l'Esperança, cap a una vida digna en abundància compartida.